

SKUVLLA OVTTASBARGOLÁVDEGOTTI
MIELLAHTTUN

VUODDOOAHPAHUSA
VÄHÄNÄVDEGODDI

Ovttasbargolávdegotti miellahtuide: Váhnemiidda, ohppiide, bargiide, skuvlapolitihkkariidda ja rektorii.

Vuođđooahpahusa váhnenlávdegoddi sávvá ahte dát diehtogihpa dagašii ovttasbargolávdegotti barggu miellagiddevažžan ja ávkkálažžan.

Dát diehtočálus galggašii leat veahkkin didjiide, muhto doibmii gáibiduvvo vuosttažettiin din iežadet ángiruššan ja beroštupmi! Lihkku ámmáhiin!

Vuođđooahpahusa váhnenlávdegoddi (VVL) (Foreldreutvalget for grunnopplæringen FUG)
Juovlamánu 2009

Sisdoallu:

- 3**_Buot vuođđoskuvllain galgá leat ovttasbargolávdegoddi (OBL)
- 3**_Geat leat ovttasbargolávdegotti miellahtut?
- 3**_Miellahtut ovddastit iešguđet joavkkuid
- 3**_Rektoris lea čoavddarolla
- 3**_Vuosttaš čoahkkin
- 3**_Áššelisttu evttohus
- 4**_Referáhtat
- 4**_Skuvlla neahttasiiddut ovttasbargolávdegotti dieđuiguin
- 4**_Elektrovnnalaš ovttasbargu
- 4**_Ovttasbargolávdegotti jođiheaddji ja rektora jeavddalaš čoahkkimat
- 4**_Gielda sáhtta sirdit mearridanválddi ovttasbargolávdegoddái
- 5**_Vuođđoskuvllii ja mánáidgárdái sáhtta ásahtit oktasaš lávdegotti
- 5**_Makkár áššiid galgá ovttasbargolávdegoddi meannudit?
- 5**_Makkár áššit leat midjiide áigeguovdilát?
- 5**_Maid mearkkaša ahte ovttasbargolávdegoddi galgá leat ráđđeaddin?
- 5**_Geat sáhttet dieđihit áššiid ovttasbargolávdegoddái?
- 5**_Goas galgá ášši dieđihit?
- 5**_Áššelistu, sáddejupmi ja mearrádušat
- 6**_Gulahallan čoahkkimiin
- 7**_Movt doaibmá ovttasbargolávdegoddi?
- 8**_Gáibidehket oahpaheami ja báikkálaš njuolggadusaid bargui!
- 8**_Juohke ovttasbargolávdegotti miellahttu galgá oažžut sierra máhpa
- 8**_Ovttasbargolávdegotti jahke-/-doaibmaplána
- 9**_Fásta ja geatnegahtti njuolggadusat
- 9**_Jávohisvuođageasku
- 10**_Rollaid, bargguid ja mandáhta vuođđu ja njuolggadusat
- 10**_Ovttasbargolávdegotti áššiid gieđahallan
- 12**_Ovdamearka 1: Ovttasbargolávdegoddi meannuda Skuvlaárvoštallama
- 14**_Ovdamearka 2: Ovttasbargolávdegoddi meannuda Oahppo- ja bajásšaddanbirrasa
  - Antisosiála láhtten ja givssideapmi
- 16**_Ovdamearka 3: Ovttasbargolávdegoddi meannuda Skuvlla geahččalandoaimea
- 17**_Ovttasbargolávdegoddi meannuda skuvlla bušeahta

Mii lea OBL barggu vuodđun?

Norgga vuodđoskuvla lea huksejuvvon demokrátalaš árvvuide. Visot skuvlaservodaga guovddáš joavkkut leat mielde ovttasbargolávdegottis.

Ovttasbargolávdegoddi lea ráđdeaddin buot skuvlaservodaga joavkkuide, ja oktavuodaid duddjojeaddji ja oktiiheiveheadji lađas buot skuvlaservodaga joavkkuid várás.

Lávdegoddi galgá erenoamážit ánggiruššat ovddidit skuvlla ja báikkálaš servodaga oktavuoda.

Skuvlla ovttasbargoorgánat (ja ruovttu-skuvlla-ovttasbargu muđui) galget nannet ohppiid ja váhnemiid vejolašvuoda beassat váikkuhit skuvlla.

Buot vuodđoskuvllain galgá leat ovttasbargolávdegoddi (OBL).

- Ovttasbargolávdegoddi lea skuvlla bajemus ovttasbargoorgána. Dat lea nannejuvvon Oahpahuslága (Oahp.l.) § 11-1-:s.

Geat leat ovttasbargolávdegotti miellahtut?

Oahpahuslága § 11-1 muitala geat ovttasbargolávdegotti miellahtut leat:

- Guokte oahpahusbargi ovddasteaddji
- Okta eará bargiid ovddasteaddji. Son galgá välljejuvvot bargiid gaskka, ii ge organisašuvnnaid bealis.
- *Guokte* váhnenráđi ovddasteaddji. *Buot* váhnemat geain leat skuvlamánát leat váhnenráđi miellahttun. Váhnenráđi vällje bargolávdegotti (VBL). VBL vällje guokte ovddasteaddji ovttasbargolávdegoddi, VBL jodiheadji galgá leat nubbi. Ovttasbargolávdegoddi välljejuvvojit maiddái guokte peršovnnalaš sadjásačča.
- Guokte ohppiid ovddasteaddji. Iešguđet gielda regulere dárkileappot movt oahppit galget välljet iežaset ovddasteddjiid. Dábálaččat leaba ohppiid ovddasteaddjit ohppiiráđi miellahttun. Eaktun lea ahte ohppiid ovddasteaddjit ovddasteaba *buot* skuvlla ohppiid. (Ohppiiráđi gáibádus ii gusto 1. – 4. luohkás.). Ohppiidovddasteaddjit eaba galgga čuovvut čoačkima go leat áššit main lága ja lánkanjuolggadusaid mielde lea jávohisvuodageasku.
- Guokte gielda ovddasteaddji. Nubbi gielda ovddasteaddji galgá leat rektor, nubbi fas politihkalaš árras.

Miellahtut ovddastit iešguđet joavkkuid

Ovttasbargolávdegotti miellahtut galget fuolahit iežaset joavkkuid beroštumiid. Sii fertejit doalahit buori oktavuoda "iežaset joavkkuiguin". Politihkalaš ovddasteaddjis lea erenoamáš ovddasvástádus muitalit ovttasbargolávdegoddi skuvlapolitihkalaš áššiid birra, ja ovttasbargolávdegoddi veahkin guorahallat áššiid ovdalgo meannuduvvojit politihkalaš lándegottiin dahje gielddastivrras. Politihkalaš ovddasteaddji galgá maiddái fuolahit skuvlla beroštumiid daid orgánaid guovdu main lea mearrádusváldi.

Rektoris lea čoaččarolla

- Rektor galgá lánčit diliid lándegoddi nu ahte dat sáhtta doaimmat áigumušaid mielde.
- Rektor ferte fuolahit diehtujuohkima buot joavkkuide ja lándegottiide ja nuppeguvlui.
- Rektor dovda skuvlla doaimma ja goas áššiin leat áigemearit jna. Danne lea skuvlajodiheadjis čoaččarolla ovttasbargolávdegotti jahke-/doaimmaplána ráhkadeamis. Goas dievvá áigemeari sáddet skuvlla bušeahta? Goas fertejit dalle ovttasbargolávdegoddi ja earát guorahallagohtit ášši? Goas mearriduvvojit skuvlla ovdánahtinsuorggit? Goas fertejit ráđit ja lándegottit buktit árvalusaideaset?
- Rektoris lea maiddái ovttasráđiid OBL jodiheadjiin guovddáš rolla ovttasbargolávdegotti mearrádusaid čuovvoleamis, ja galgá ruovttoluotta dieđihit movt mearrádusat leat čuvvojuvvon, ja makkár váikkuhusaid dat dagahit.

Vuosttaš čoaččkin

Farggamusat manjel vuosttaš skuvlabeaivvi čakčat dollojuvvo vuosttaš čoaččkin. Ovttasbargolávdegotti lahtut berrejit leat välljejuvvon ovdal čakčamánu 1.b.

Áššelisttu evttohus:

- Vuodđudeapmi, jodiheadji, nubbinjodiheadji ja čáli välljen.
- Suokkardit ovttasbargolávdegotti mandáhta, maid mearkkaša ráđdeaddi, man olu sáhtta lándegoddi váikkuhit jna.

Go skuvla lea ráhkadan ruovttu-skuvlla-ovttasbarggu rutiinnaid, de sáhtta daidda lasihit ovttasbargolávdegotti vuosttaš čoačkima njuolg-gadusaid.

Láгат ja lánkanjuolggadusat eai mearrit gii ovttasbargolávdegotti galgá jodihit. VVL oaivvilda ahte lávdegotti jodiheadđji berre leat eará go rektor dannego son lea juo nu guovddážiis diehtojuo-hkims, áššeráhkkanemis ja mearrádusaid čuovvoleamis. Ovddeš njuolggadusaid mielde galgai rektor leat lávdegotti čálii.

VVL ávžžuha ovttasbargolávdegottiid dáhttu gieldda čielggadit iežas oainnu lávdegotti rollas. Makkár rolla oaivvilda gielda ahte ovttasbargolávdegottis galgá leat skuvllas ja gieldda guovdu? Mii oaivvilduvvo "ráđdeaddi" doahpaga? Lea go gielddas diđolaš oaidnu das makkár áššiid ovttasbargolávdegottiide sáhtta sirdit? Makkár áššiin dáhttu gielda lávdegottiid ráđiid?

Skuvla lea geatnegas lánčit diliid ovttasbargat váhnemiiguin, ja veahkehit ovttasbarggu doaimma. Váhnemiin lea mielovddasvástádus.

- Dárbbaslaš rutiinnat go váldá ja doallá oktavuoda ohppiiráđiin, VBL:ain, bargiiguin, gielddahálddahasain, politihkkariiguin. Vuosttaš evttohus ovttasbargolávdegotti čoačkkinplánii.
- Ollislaš čoačkkinplána vuosttaš evttohus ohppiiráđi, VBL, bargiidjoavkkuid, skuvlajodiheadđji čoačkimiid, politihkalaš čoačkinkaleandara jna. oktavuodas.
- Vuosttaš evttohus áššiide maid ovttasbargolávdegoddi galgá meannudit (Geahča oasi "makkár áššiid sáhtta ovttasbargolávdegoddi meannudit?")
- Rutiinnat movt dieđihit áššiid, áššeráhkkanepmái, referáhtaid jna.

Referáhtat

Ovttasbargolávdegotti čoačkimiin galgá čállit referáhta. Referáhtas galgá oaidnit geat čoačkimis ledje, gos/goas čoačkkin dollojuv-vui, makkár áššiid doppe meannudedje, makkár mearrádusaid dahke, čuovvolanovddasvástádus, movt ášši galgá čuovvoluvvot ja goassáži. Referáhta galgá sáddejuvvot skuvlla eará ráđiide ja lávdegottiide. Ovttasbargolávdegotti miellahtuin lea erenoamáš ovddasvástádus mitalit lávdegotti barggu birra.

Skuvlla neahttasiidu ovttasbargolávdegotti dieđuiguin

Eanet ja eanet skuvllat ráhkadit neahttasiiduid. Skuvlla ráđit ja lávdegottit sáhttet atnit neahttasiiduid mitalit deatalaš áššiid birra, mearrádusaid birra, ávžžuhit buktit árvalusaid jna. Áššelisttuid ja referáhtaid sáhtta deike almmuhit.

Elektrovnnalaš ovttasbargu

Eanet ja eanet skuvllat leat geavahišgoahtán intraneahta/liigeneahtha ruovttu ja skuvlla ovttasbarggu várás. Leat go dis dakkár ovttasbargovejolašvuodát?

Ovttasbargolávdegotti jodiheadđji ja rektora jeavddalaš čoačkimat

Go ovttasbargolávdegotti čoačkkinplána lea gárvvís, de ferteba rektor ja lávdegotti jodiheadđji bidjat iežaska ovttasbargui rámmaid. Dalle sáhtta geavahit e-poastta, sms, telefonna ja doallat čoačkimiid. Buorit ovdabarggut ja buorit čuovvoleamit ovttasbargolávdegotti čoačkimiid oktavuodas, álkidahtta lávdegoddeberggu, ja lea stuorat vejolašvuodta ahte lávdegoddi dalle doaibmá "dahkan-joavkun" iige dušše "hupman-joavkun".

Ovda- ja manjebarggut leat ee.: áigeguovdilis áššit, dieđihuvvon áššit, áššiid čuovvoleapmi, áššelisttuid ráhkadit, áššebáhpirat, movt áššiid gieđahallat, makkár dieđuid dárbbasit jna..

Gielda sáhtta sirdit mearrádusválddi ovttasbargolávdegoddi

Oahpahuslága § 11-1 rahpá gildii vejolašvuoda sirdit ovttasbargolávdegoddi stivrendoaimmaid ja nu maiddái fápmudusaid – náppo mearrádusválddi – dárkilet ráddjejuvvon surggiin. Ovttasbargolávdegotti miellahtut sáhttet ieža ovddidit gildii dáhtu oažžut mearrádusválddi. Oahpahuslága § 11 addá mearrádusaid sierra stivrraid ásaheamis skuvllain ja stivrraid čoačkádusa birra. Gielda sáhtta maiddái válljet nammadit ovttasbargolávdegotti skuvlla stivran.

Vuođđoskuvlii ja mánáidgárdái sáhtta ásahit oktasaš lávdegotti

Vuođđoskuvlii ja mánáidgárdái (šiehtadusa mielde sáhtta sullásaš ortnet ásahuvvot priváhta mánáidgárdi dáfus) sáhtta vuođđudit oktasaš ovttasbargolávdegoddi. § 11-1:s leat dárkilet mearrádusaid dás. Dat lea ulbmilaš vuohki jus rektor lea maiddái mánáid-

gárddi (muhtun báikkiin gohčoduvvo dat bajásšaddanguovddážiin dahje lagasbirasguovddážiin) bajemus hoavda, dahje jus mánáidgárddi ja skuvla lea seamma visttiin, dahje jus mánáidgárddi ja skuvla leat lahkalaša ja dain lea vuogádatlaš heivehuvvon ovttasbargu.

Makkár áššiid sáhtta ovttasbargolávdegoddi meannudit?

Láhka cealká ahte ovttasbargolávdegoddi lea vuogádatlaš buktit cealkámuša *buot áššiin mat gusket skuvlii*. Dat sáhttet leat:

- Skuvlla plánabargu, ovdamearkka dihte doaimma- ja ovddidanplánat
- Skuvlla ulbmil ja višuvdna
- Kvalitehtaovdánahttin
- Skuvlaárvoštallan
- Geahččalan- ja ovdánahttinbargu
- Skuvlla diehtujuohkinbargu
- Ohppiid- ja váhnenmielváikkuheapmi
- Oahpahus iešguđet fágain
- Oahpahusa organiseren
- Erenoamáš oahpahus
- Ruovttu ja skuvlla vuostálasvuodaid gieđahallan
- Ortnetnjuolggadusat
- SAÁO (SFO)
- Antisosiála láhtten ja givssideapmi
- Sosiála gealbu
- Skuvlla dearvvašvuodabálvalus
- Bušeahhta
- Oahpahasdiimmuid hálldašeapmi
- Skuvlasáhttu
- Skuvlarusttet
- Oahpahasávdnasiid válljen
- Johtolatsihkarvuotta
- Skuvlla ja ohppiid válljen
- Ohppiidfitnodat
- Skuvlaheaittiheapmi
- Skuvlabiirerájiid rievdeapmi
- Ja eará áššit.

Makkár áššit leat midjiide áigeuovdilát?

Listu bajábealde sáhtta leat buorre vuodđun go ovttasbargolávdegoddi galgá ráhkadit iežas jahkeplána. Sáhtta leat ávkkálaš jearrat

- Galgat go joatkit daid áššiid meannudit mat ledje diimmá skuvlajagi áššekárttas?
- Galgat go daid meannudit seammaládjje go diibmá? (Geahča viidáseappot gihppagis, dás gávdnabehtet evttohusaid movt áššiid gieđahallá.)
- Leat go áššit mat leat midjiide ja min skuvlii erenoamáš deatalaččat dán skuvlajagis?
- Leat go heivvolaš olu áššit dan áiggi ektui mii midjiide lea biddjon?

Maid mearkkaša ahte ovttasbargolávdegoddi galgá leat ráđđeaddin?

Ovttasbargolávdegoddi galgá addit ráđiid skuvlla doaimma, rámmaid geavaheami, skuvlla sisdoalu, doaimma ja ovdánahttima hárrái jna.. Ovttasbargolávdegoddi rávvagat (mearrádusat) addojit rektorii guhte lea skuvlla jođiheaddji. Lea dalle lávdegoddi jođiheaddji ja rektora bargu čielggadit movt mearrádusat čuovvoluvvojit ja makkár bohtosat de šaddet.

Ovttasbargolávdegoddi sáhtta maiddáit leat gulaskuddanorgánan skuvlapolitihkalaš áššiin, ja addit ráđiid ráđđeolbmái ja sátnajođiheaddjái. Ovttasbargolávdegoddi ferte maiddáit váldit ovdan jus skuvllas leat dilálašvuodát mat eai doaimma dohkálaččat, ja muitalit dán gildii.

Geat sáhttet dieđihit áššiid ovttasbargolávdegoddi?

Buohkat sáhttet dieđihit áššiid! VBL, ohppiidráđdi, skuvlla plánajoavku (ovdánahttinjoavku), ja bargiid joavkkut sáhttet dieđihit áššiid iežaset ovddasteddjiid bokte. Ovttasbargolávdegoddi miellahtut sáhttet ieža bidjat áššiid áššelistui. Áššit sáhttet leat “diehtun”, sáhtta bivdit earáid “oainnuid” dahje bivdit oažžut njuolggadusaid das movt joavkkut sáhttet leat mielde váikkuheames ja váikkuhit.

Beroškeahhta das guhte áššiid dieđiha – áššit fertejit leat bures ráhkkanahhton, ja buohkain galgá leat leamaš vejolašvuotta oahpásmuvvat áššái ja dahkat dárbbášlaš ovdabarguid. Dat maiddáit sihkkarastá mielváikkuheami.

Goas galgá ášši dieđihit?

- Daga dan čálalaččat.
- Mital man birra ášši lea.
- Mital movt ášši berre meannuduvvot.
- Ráhkát mearrádusevttohusa.
- Mital movt ovdamearkka dihte bargit, váhneamat, oahppit galget oažžut dieđuid/váldojuvvot fárrui ovdal ja manjel ášši.

Áššelistu, sáddejupmi ja mearrádus

Áššelistu mildosiiguin (áššebáhpiriiguin) sáddejuvvo unnimusat vahkku ovdal čoahkkima. Áššelisttu fásta čuoggát sáhttet leat

- Skuvlla oahppobiras

- Ovddit čoačkima referáhta
- Eará áššit (geatnegahtti mearrádu-said ii sáhte eará áššiid vuolde dahkat, miellahtuin eai leat doarvái áššedieđut ja vejolašvuodát guorahallat dákkár áššiid iežaset joavkkui-guin (-sáhtta spiehkastit dás jus leat hoahppuáššit).
- Diehtujuohkináššit (áššit main ii dahkkojuvvo mearrádu)

Mearráduosat dahkkojuvvojit

- Dakkár áššiin main ovttasbargolávdegoddi lea ráđdeaddi orgánan, sáhtta lávdegoddi rávvat, dáhttu, evttohit skuvlla jođihangoddi ahte _____
- Dahje dahkat loahpalaš mearrádusa áššiin main ovttasbargolávdegoddi lea ožžon válddi gielddas.
- Mearrádu galgá muitalit geas lea ovddasvástádu čuovvolit, movt ášši galgá čuovvolit ja áigemearri.

Dáhttu go din OBL eambo válddi sirdojuvvo OBL.ii?

Gulahallan čoačkimiin

Lágas, oahppoplánain ja stuoradiggedieđáhusain gávdnojit njuolggadusat "buori ovttasbarggu" hárrái, ovttasbarggus galgá vuohttit:

- Árvvusatnima
- Luohtamuša
- Rabasvuoda
- Ovttárvosašvuoda
- Dialoga

Sáhttibehtet iskat doaimá go dis ná vástidettiin dáid jearaldagaid maid skovis oaidnibehtet.

- Álggos galgá juohke miellahttu deavdit skovi, merket lea go ovttaoaivilis dahje eará oaivilis (geahča čujuhusa).
- Dasto geahčadehpet gažaldagaid ovttá hávális. Guorahallet maŋŋálaga juohke gažaldaga. Juohkehaš muitala movt son lea merken ja manne.
- Ii leat ávki digaštallat lea go merken riehta dahje vuoiggalaččat. Ulbmilin lea gávnnahtit movt miellahttu *dovdet* ahte gulahallan doaimá.
- Maŋnelgo gažaldaiguin lehpit geargan, de šaddá hástalussan: Maid fertet bargat vai čoačkimat doibmet buorebut?
- Čállet ođđa "njuolggadusaid", ja čuvvot daid erenoamáš dárkilit boahhte čoačkimiin.

Oaivil:

	O = ovttaoaivilis, MMO = muhtun muddui ovttaoaivilis, ? = in dieđe, MME = muhtun muddui eará oaivilis, E = eará oaivilis.
1. Dovddan álo ahte lean ráhkkanan čoačkimiidda.	
2. Beasan álo buktit oaiviliiddán ovdan.	
3. Earát jerret čuovvolangažaldagaid mu oaiviliidda.	
4. Duosttan dadjat maid oaivvildan.	
5. Mu dávjá gaskkalduhttet go lea mu sátnevuorru.	
6. Mun muitalan jus lea juoga maid in ipmir.	
7. Mii meannudit goabbatoaivilvuodaid ja vuostálasvuodaid bures.	
8. Mu oaivilat váikkuhit mearrádusaid.	

Movt doaibmá ovttasbargolávdegoddi?

Ovddit oasi skovvi lei gulahallama birra.

Dás vuolábealde leat eambo gažaldagat maid sáhttibehtet atnit veahkin jus dárbbášehpet bisánastit, árvvoštallat ja vejolaččat rievdatit barggu mannolaga. Válljehekhet daid gažaldagaid mat leat didjiide guoskevaččat, ja ráhkadehkhet áinnas ieža gažaldagaid.

Metoda:

- Dáid čuoččhusaide galggat álggos ieš addit iežat árvvoštallama ná: O = ovttaoaivilis, MMO = muhtun muddui ovttaoaivilis, ? = in dieđe, MME = muhtun muddui earáoaivilis dahje E = earáoaivilis.
- Dasto guorahallabehtet juohke gažaldaga ovttas. Juohkehas muitala maid lea merken.
- Merke earáid árvvoštallama guoros ruvttuide.
- Dohkket eará oaiviliid go iežat! Juohkehaš dovda dilálašvuoda iešguđetládje.
- Gávnahehkhet maid sáhttibehtet dahkat vai sávakeahtes dilli rievdá.

Čuoččhus:

	Mu árvvoštallan	Earáid árvvoštallan					
1. Ollusat skuvlla váhnemiin eai dieđe geat ovttasbargolávdegottis leat mielde.							
2. Lávdegotti ollislaš bargoráhčamuš lea rektora ovddasvástádus.							
3. Lea rektor guhte mearrida man stuora váldi lávdegottis galgá leat.							
4. Ovttasbargolávdegoddi berre meannudit buot skuvlla dilálašvuodaid.							
5. Mii dovdat ovttasbargolávdegotti barggu lágaid ja prinsihpaid bures.							
6. Ovttasbargolávdegoddi galgá álo diehtit skuvlla bušeahhtadili.							
7. Gielddahálddahus ja politihkkarat dovdet bures min lávdegotti barggu.							
8. Ohppiin ii leat duohta váikkuhanváldi sin iežaset skuvladiilálašvuhtii.							
9. Lea deatalaš doalahit iežas prinsihpaid.							
10. Mis lea bargguide jahke-/doaibmaplána barggu.							
11. Čoahkinreferáhtat lea buorit ja informatiivat.							
12. Min bargu buorida ohppiid árgabeaivvi.							
13. Mii sihkkarastit ahte váhnemat, oahppit ja bargit dihtet maid lávdegoddi mearrida.							
14. Mii dovdat bures lávdegotti mandáhta ja rollaid.							

Gáibidehket oahpaheami ja báikkálaš njuolggadusaid bargui!

Stuoradiggedieđáhus 14 (1997-98)
Om foreldremedverknad i grunnskolen
(Vuodđoskuvlla váhnenmielváikkuheami birra) deattuha gieldda ovddasvástádusa oahpahit luohttámušváhneamiid. VVL oaivvilda ahte juohke gielddas berrejit leat rutiinnat oahpaheami hárrái, ja ahte unnimusat oktii jagis lágiduvvo sierra čoahkkaneapmi gielddaid ovttasbargolávdegottiid várás.

Áigeguovdilis fáttát:

- Guorahallat movt skuvla stivrejuvvo.
- Ovttasbargolávdegotti barggu vuodđu.
- Movt álggahit barggu?
- Iešguđet miellahtu rolla.
- Ovdanbuktit gieldda vuoruhemiid vuodđoskuvlla dáfus.
- Njuolggadusat, rutiinnat, mearrádusat.

Buot váhneamat dárbbasit dieđuid skuvlla ja skuvlavuogádaga birra. Luohtttámušváhneamat dárbbasit vel eambo máhtu vai álki-but nagodit čoavdit bargguid luohkkágulahallanlmožin dahje ráđđelahttun.

Ovttasbargolávdegoddi sáhtta álggahit ja veahkehit ráhkadit buriid rutiinnaid oahpaheami várás, ee. ráhkadit "kursapáhka" mii jámmadit lágiduvvo. Eanet skuvllat sáhttet searválaga lágidit kursaehkediid, dahje gieldda sáhtta čoahkket buot gieldda skuvllaid lávdegottiid oktasaš čoahkkanemiide.

Mis leat ovdamearkkat das ahte gielddat leat ráhkadan oktasaš njuolggadusaid buot gieldda skuvllaide. Muhtun gielddat leat maiddái čielgasit definieren maid ruovttu-skuvlla-ovttasbargu galgá sisttisdoallat, ja manne váhnenmielváikkuheapmi lea deatalaš ohppiide ja skuvllaide. Go lea dakkár oktasaš vuodđu, de lea guhkás juo joavdan ovttasbargu rollaid ja vuordámušaid čielggadeamis.

Iešguđet skuvlla ovttasbargolávdegoddi sáhtta ieš ovddidit ráđđeolbmái/skuvlafágalaš ovddasvástideaddjái dárbbu ráhkadit oktasaš njuolggadusaid buot skuvllaid várás.

Dain gielddain gos lea gieldda dási váhnenorganisašuvdna (GVL), lea dat mávssolaš ja dárbbaslaš ovttas-

bargoguoibmin. Okta ovddasteaddji sáhtta oassálastit ovttasbargolávdegotti čoahkkimis ja muitalit doaimma birra. Min ráva lea jámmadis goabbatbeallásaš diehtujuohkin ja oktavuoha.

Juohke ovttasbargolávdegotti miellahttu galgá oažžut sierra máhpa

Máhpas berrejit leat čuoovvovaččat:

- Oahpahusláhka oktan láhkaásahusaiguin.
- Skuvlla doaibmaplána, ovdánahttinplána, ja eará guoskevaš plána-dokumeanttat jus ležžet.
- Jávohisvuodageaskku njuolggadusat.
- Guovddáš ja báikkálaš njuolggadusat ja rutiinnat ráđđeorgánaid hárrái.
- Skuvlla oahpahusa organiseren.
- Skuvlla ortnetnjuolggadusat.
- Ráđiid ja lávdegottiid jođiheddjiid/miellahtuid namat, poastačujuhusat ja telefonnummarat
- Gulahallanlmožin listu.
- Gohččumat, áššebáhpirat ja referáhtat.

Ovttasbargolávdegotti jahke-/daibmaplána

Ovttasbargolávdegotti čoahkkinplána berre leat mielde ollislaš plánas mii ráhkaduvvo VBL, ohppiiráđi ja iešguđet bargiidjoavkkuid čoahkkimiid várás. Das berrejit ee. čuoovvovaš dieđut leat mielde

- Čoahkkinbeaivvit (maiddái VBL, ohppiiráđi, bargiidjoavkkuid čoahkkimat).
- Ovttasbargolávdegotti jođiheaddji ja rektora fásta čoahkkimat.
- Čilgehus realisttalaš bargguin ja doaimmain.
- Bargosurggiid/bargguid doaibmabijuid čilgehus.
- Njuolggadusat ovttasbargolávdegotti diehtujuohkima hárrái.
- Gean ovddasvástádus leat bidjat dieđuid skuvlla neahttsiidduide.

Lassin jahkeplánii berre ráhkaduvvot jahkediđáhus. Dieđáhus galgá ee. muitalit makkár áššiid lávdegoddi lea meannudan, makkár mandáhta lávdegottis lea ja movt bargu lea doaibman. Ovttasbargolávdegoddi árvvoštallá man olu leat joksán plána ektui, ja čilge mainna berre viidáseappot bargat. Jahkediđáhus duddjo bistilvuoda go das besset ođđa miellahtut oaidnit mii ovdal lea dáhpáhuvvan. Jahkediđáhusat sáddejuvvojit gildii (oahpahusa sektorkantuvrii ja oahpahusa váldolávdegoddi). Gieldda

guovddášdássii berre bearráigeahččat ahte ruovttu-skuvlla-ovttasbargu doaimá iešguđet skuvllain.

Fásta ja geatnegahtti mearrádušat

Buot gieldda skuvllaid ovttasbargolávdegottiin berrejit leat njuolggadusat. Jus dan eai leat de fertte iešguđet skuvla ráhkadit njuolggadusaid. Njuolggadusat berrejit sisttisoallat čuovvovačča:

- Ulbmil
- Jávohisvuodageasku
- Válgortnet
- Čoahkkin- ja bargorutiinnat (áššebáhpiriid, áššiid juohkima, ráhkkanearmi, čuovvolanrutiinnat j.ea.)
- Ekonomijja
- Bargosuorggit
- Bistevašvuoda rutiinnat
- Njuolggadusrievdadusat
- Siskkáldas organiseren

Jávohisvuodageasku

Oahpahuslága § 15-1 nanne ahte Hálldašlanlága §§ 13-13e jávohisvuodageaskku birra, gustojit skuvllas ja buohkaide geain leat dieđut barggu dahje bálvalusa oktavuodas. Jávohisvuodageasku gusto danne sihke skuvlla bargiide ja lávdegottiid ja ráđiid miellahtuide nugo ovttasbargolávdegotti ja VBL miellahtuide. Dat gusto maiddái luohkkágulahallanolbmuid ja váhnemiidda geat leairaskuvlamátkkiid, mátkkiid ja sullasaš doaimmaid bokte ožžot diehtevassii jávohisvuodageaskku vuollásaš dieđuid. Ovttasbargolávdegotti ohppiidoovddasteaddjit eai galgga čuovvut dakkár ášši mii meannuduvvo ovttasbargolávdegottis jus dat gullá jávohisvuodageaskku vuollái (Oahpahusláhka § 11-1). Jus ohppiidoovddasteaddjit, ovdamearkka dihte ohppiidráđis, ožžot diehtit dieđuid mat gullet jávohisvuodageaskku vuollái, de lea maiddái sis jávohisvuodageasku.

Jávohisvuodageasku ii galgga headuštit ahte dieđut dieđihuvvojit sidjiide geaidda njuolga gusket. Jus ovdamearkka dihte oazžu dieđuid oahppis su nuppi váhnema birra, de sáhtta daid dieđuid doalvut viidáseappot sutnje. Ferte árvvoštallat lea go jierbmái dan dahkat.

Jávohisvuodageasku ii ge headuš ahte dieđut dieđihuvvojit earáide dan muddui go sii geain lea jávohisvuodagáibáduš, mihtet dasa.

Skuvlaoktavuođas gusto jávohisvuodageasku peršovnnalaš dilálašvuodaide. Dat mearkkaša ahte jávohisvuodageasku gusto sihke ohppiid, váhnemiid, skuvlla bargiid ja sin bearašiid dieđuide. Ovdamearkka dihte gusto dat oahppi fuolkevuoda-, bearaš- ja ruovttudilálašvuoda dieđuid oktavuodas. Jus leat dieđut das ahte oahppis ja bearašis lea ášši mánáidsudjalusas, de gusto maiddái jávohisvuodageasku. Jus oahppi ja su bearaš oazžu sosiála veahki, dahje jus leat fysalaš dahje psyhkalaš váttisvuodas, leat maiddái ovdamearkkat goas jávohisvuodageasku gusto. Dieđut ássanbáikki, riegádanbáikki ja dakkáriid birra eai gula jávohisvuodageaskku vuollái jus dat eai almmut dilálašvuoda mat leat jávohisvuodageaskku vuollásaččat – ovdamearkka dihte jus olbmo ássanbáiki lea gárrenmirkogeavaheddjiid klinihkka.

Buorre dábálaš njuolggadus lea ahte jávohisvuodageasku gusto daid dieđuid dáfus maid olmmoš dábálaččat ii mui-talatta. Dieđut maid oazžu priváhta dahje soaittáhagas – ovdamearkka sága maid rámbuvrras gullá – eai leat jávohisvuodageaskku vuollásaččat. Juohkehaččas berre dattege leat etihkalaš miellaguoddu, ii ge doalvut dakkár ságaid viidáseappot.

Ovttasbargolávdegoddi – berre válljejuvvot ovdal čakčamánu 1.b.

Buoremus lea ahte skuvla dahká rutiinnaid mat sihkkarastet ovttasbargolávdegotti kontinuitehta. Buot miellahtut eai berre molsašuvvat oktanis. Skuvllain leat iešguđetlágán njuolggadusat luohkkágulahallanolbmuid, VBL ja ohppiidráđi áirasiid válljema dáfus. VVL rávve buot válggaid čađahit ovdal geasseluomu vai lávdegottit leat juo jođus go ođđa skuvlajahki álga. Lea rektora ovddasvástáduš fuolahit ahte ovttasbargolávdegoddi (ja eará ovttasbargo- ja geavaheaddjeorgánat) besset johtui bargguiguin.

Rollaid, bargguid ja mandáhta vuodđu ja njuolggadusat

Dás gávdnabehtet Oahpahuslága, Máhttoloktema ja stuoradiggedieđáhusaid osiid mat čilgejit man sakka ovttasbargolávdegoddi vuoruhuvvo – ja man deatalaš váhnenmielváikkuheapmi ja ruovttu-skuvlla-ovttasbargu lea!

- Ovttasbargolávdegoddi lea buot skuvlaservodaga beliid ráđđeaddi, oktavuodaid duddjojeaddji ja oktiiheiveheaddji lađas.
- Lávdegoddi galgá erenoamážit ovddidit skuvlla ja báikkálaš servodaga oktavuoda.
- Norgga vuodđoskuvlla vuodđun leat demokrátalaš árvvut. Ovttasbargolávdegottis leat buot skuvlla deatalaš joavkkut ovddastuvvon.
- Norgga lága olis lea mánáid bajásgeassin ja oahpahus vuosttažettiin váhneiid ovddasvástádus. Dan ferte maiddá čielgasit muitit ovttasbargolávdegottis.
- Skuvlla ovttasbargoorgánat (ja ruovttu-skuvlla-ovttasbargu muđui) galgá nannet ohppiid ja váhneiid vejolašvuoda beassat leat mielde váikkuhit skuvlla.
- Skuvla lea geatnegas láchit dili ovttasbargat váhneiguin, ja veahkehit olahit buori ovttasbarggu. Váhneiin lea maiddá ovddasvástádus das ahte skuvllain lea buorre ovttasbargu.

Oahpahuslága ulbmilparagrafa (§ 1-2) lea ruovttu ja skuvlla ovttasbarggu vuodđun.

§ 1-1 Oahpahusa ulbmil:

Oahpahus skuvllas ja oahpahusfitnodagas galgá, ruovttu ovttasbarggu ja ipmárdusa bakte, rahpat uvssaid máilmmi ja boahtte áiggi guvlui ja addit ohppiide ja fitnoohppiide historjjálaš ja kultuvrralaš máhtolašvuolta ja gullevašvuoda.

Oahpahas galget risttalaš ja humanisttalaš vuodđudeaddji árvvut ja árbevierut leat vuodđun, nugo árvvusatnimis olmmošárvvu ja luonddu, vuodđun galgá maiddá leat oskufriidjavuohta, ráhkisvuohta earáide, ándagassii addojupmi, dásseárvu ja solidaritehta, ja eará oskkuid ja eallinoainnuid árvvut main olmmošvuoigatvuohta lea vuodđun.

Oahpahus galgá váikkuhit dasa ahte oahppá eanet ja ipmirda našunála kulturárbbi ja min oktasaš riikkaidgaskasaš kulturárbevieruid. Oahpahus galgá addit kultuvrralaš šláddivuođa árvádusa ja oahppat árvvusatnit juohkehačča oskku. Oahpahus galgá ovddidit demokratiija, dásseárvvu ja dieđalaš jurddašeami.

Oahppit ja fitnooahppit galget ovdánahttit máhtolašvuođaset, čehppodagaset ja guottuideaset vai hálddašit iežaset eallima ja ohppet searvat servodaga ovttasbargguide ja searvevuođaide. Sii galget beassat ovdánahttit duddjonmovtta, beroštumi ja oahppat diđolaš jurddašanvuoigi. Oahppit ja fitnooahppit galget oahppat moaitevaččat árvvoštallat ja ehtalaččat ja birasdiđolaččat doaibmat. Sis galgá leat mielovddasvástádus ja vuoigatvuohta searvat váikkuhandaaimmaide. Skuvla ja oahpahusfitnodat galgá vuostáiváldit ohppiid ja fitnoohppiid luohhtevašvuođain, gudnevuollegašvuođain ja gáibádusaiguin ja seammás addit hástalusaid mat ovddidit muitima ja oahppanmovtta. Buotlágan vealaheami galgá vuostálastit.

Váhnemiid rolla čilgejuvvo Máhttoloctemis:

Oppalaš oasis čilgejuvvo váhnemiid rolla skuvlla doaimmas Ovttasbargi olmmoš nammasaš kapihttalis. Das celkojuvvo:

« Váhnemiin lea váldoovddasvástádus iežaset mánáid bajásgeassimis. Dan ii sáhte duvdiit skuvlii, muhto dat berre dahkkot skuvlla ja ruovttu ovttasbargun. Oahppobirrasa fátmastit maiddái váhne-mat.» (Dás jorgaluvvon.)

I oasis II, Oahpahusa prinsihpat, cealká ee.:

Ovttasbargu ruovttuin

Váhnemiin/ovddasvástideddjiin lea váldoovddasvástádus iežaset mánáin, ja sii leat mávssolaččat mánáid moktii ja oahppamii.

Ovttasbargu skuvlla ja ruovttu gaskkas duddjo sihke buriid oahppaneavttuid ovttaskas oahppái ja maid buori oahppobirrasa ohppiidoavkkus ja skuvllas. Buori ovttasbarggu eaktun lea buorre gulahallan. Ovttasbarggus lea gulahallan ohppiid fágalaš ja sosiálalaš ovdáneami ja sin čálggu birra guovddážiis. Skuvlla ja ruovttu ovttasbargu lea deatalaš olles vuoddoohpahusas, muhto ovttasbarggut ja mállat rivdet dađimielde go oahppit sturrot ja ožžot eambo ovdasvástádusa iežaset oahppamis ja ovdáneamis.

Skuvlla ja ruovttu ovttasbargu lea goappaš beliid ovdasvástádus, muhto skuvla galgá álggahit dan ja láchit dasa dili. Oahpahusláhka, lága láchkaásahus ja oahppoplánabuvttus leat ovttasbarggu vuodđun, ja váhnemiin/ovddasvástideddjiin galgá leat duohta vejolašvuhta váikkuhit fágalaččat ja sosiálalaččat iežaset mánáid oahppanbargguide.

Ruoktu galgá oazžut dieđuid fágaid oahpahusa mihttomeriid birra, movt oahppit ovdánit fágalaččat mihttomeriid ektui ja movt ruoktu sáhtta veahkehit ohppiid mihttomeriid olaheamis. Ruoktu galgá maid oazžut dieđuid das movt oahpahus lágiduvvo ja makkár bargovuoigt ja árvvoštallanmállat geavahuvvojit. Skuvla galgá maid láchit dili nu ahte váhne-mat/ovddasvástideaddjit ožžot dieđuid maid dárbašit vai sáhttet albmaládje oassálastit digaštallamiin skuvlla ovdánahttima birra.

(Oahpahasl. § 1-2 ja láchkaásahus kap. 3)

Stuoradiggedieđáhus nr 14 (1997-98)

Om foreldremedverknad i grunnskolen (Váhnemiidváikkuheapmi vuodđoskuvllas)

Dát stuoradiggedieđáhus lea Norgga viidámuš almmolaš dokumenta ruovttu-skuvlla-ovttasbarggus. Dat dohkkehuvvui Stuoradikkis njukčamánu 1998:s. Dieđáhusa váldokonklusuvdna lea:

- Lea váhnemiid ovdasvástádus bearráigeahččat ahte sin mánát ožžot bealuštahtti bajásgeassima ja oahpahusa. Danne lea sis vuoigtavuohta sihke fágalaš ja sosiála mielváikkuheapmái skuvllas.
- Ruovttu ja skuvlla gaskka galgá leat ovttárvosaš ovttasbargu.
- Buorre dialoga ruovttu ja skuvlla gaskka duddjo posiitiiva ja oadjebas luohkká- ja skuvlabirrasa, ja eastada veahkaválddálašvuoda ja givssideami.
- Ruovttu ja skuvlla ovttasbargu galgá ovddiduvvot dialogain man vuodđun lea goabbatbeallasá árvvusatnin ja luohttámuš.
- Ovttasbarggu kvalitehta lea dávjá rektora miellaguottu duohken váhnemiid guovdu.
- Ruovttu ja skuvlla ovttasbargu galgá váldojuvvot mielde gieldda gealboloktenplánain.

Váhnemiidváikkuheapmi

– maid duddjo dat ovttaskas oahppái:

- Veahki, doarjaga ja movttiideami
- Buoret skuvlamovtta ja loaktima
- Positiiva guottuid skuvlii
- Stuorát ávkki oahpahusas
- Čeahppu lohkat, ánggirda eambo skuvlabargguiguin
- Didolaš skuvlaválljema

Ovttasbargolávdegotti áššiid gieđahallan

Olu vuogit meannudit áššiid

Ovttasbargolávdegoddi ferte, skuvlajagi álggus, soahpat makkár áššiid dáhttu vuđolaččat meannudit, makkár áššiin galgá vuohttit mielváikkuheami, makkár áššiin miellahtut dušše galget buktit árvalusaid, makkár áššiid ovttasbargolávdegoddi galgá oažžut diehtevassii jna. Konkretiserema boadusin ferte leat barggu jahkeplána ráhkadeapmi. Berre váldit oktavođa giełldain vai oažžu bajildusgovda das makkár áššit ovttasbargolávdegoddi sáddejuvvojit skuvlajagis ja main dat galgá addit cealkámuša. Dat joavkkut mat leat ovddastuvvon OBL:s fertejit diehtit jahkeplána birra nu ahte besset meannudit áššiid sin iežaset joavkkuin ovdalگو meannuduvvo OLB:s. Vuosttaš OLB čoahkkimii/čoahkkimis ferte čielggadit leat go giełldas ráhkaduvvon njuolggadusat OBL bargui (makkár áššiin lea sirdojuvvon mearrádusváldi jna.).

Duohta ovttasbargu, dialoga ja mielmearrideapmi

Dás vuolábealde lea golbma iešguđet ovdamearka ovttasbargolávdegotti áššiin mas čilget movt dáid sáhtášii gieđahallat. Dát ovdamearkkat leat viiddis áššit, muhto dat guoskkahit buohkat daid surggiid mat addet ohppiide kvalitehta. Dát ovdamearkkat soitet dagaghit ahte ovttasbargolávdegottit viiddidit iežaset áššesurggiid dahje bargagohtet earaládje. Metodat ja gažaldagat maid dás čájehit, sáhttet leat fuomášupmin dakkár áššesurggiide maid ovttasbargolávdegottit meannudit.

Ovdamearka 1: Ovttasbargolávdegoddi meannuda *Skuvlaárvoštallama*

Skuvlaárvoštallannjuolggadusat

Buot skuvllat galget čađahit skuvlaárvoštallama. Árvvoštallan ja ovdáneapmi gullaba oktii. Árvvoštallan addá vástádusaid das movt doaimma ovttaskas surggiid kvalitehta lea. Árvvoštallanbohtosat leat suorggi viidáset ovdáneami vuodđun. Sihke váhnemat ja oahppit galget searvat árvvoštallanbarguide..

Oahpahuslága lálkaásahus (§ 2-1) cealká:

«Skuvla galgá jámma árvvoštallat man muddui oahpahusa organiseren, heiveheapmi ja čađaheapmi duddjo Máhttoloktema mearriduvvon oahppoplánaid olaheami. Lea skuvlaeaggáda ovddasvástáduš fuolahit ahte árvvoštallan čađahuvvo eavttuid mielde.» (Dás jorgaluvvon.)

St.dieđ. nr 47 (1995-96) Ohppiidárvoštallama, skuvlaárvoštallama ja našovnnalaš árvvoštallanvuogádaga birra, deattuha ahte

“... váhnemat ja oahppit galget leat mielde dakkár fáttáid skuvlavuodđuduvvon árvvoštallamis mat erenoamážit gusket sidjiide”

“... váhnemat leat aktiivadit mielde barggus gávnnahtit makkár temáid galgá árvvoštallat, metodaidda válljemis ja bohtosiid guorahallamis.. Danne berre dán váldit ovdan ovttasbargolávdegottis maŋgelgo lea guorahallojuvvon Váhnerráđi bargolávdegottis (VBL). (Dás jorgaluvvon.)

Áigeguovdilis gažaldagat vuosttaš čoahkkimii áššis

Digaštallama vuodđun sáhtta leat okta dahje eanet dán gažaldagain:

- Mii doaibmá ovttasbargolávdegotti miellahtuid mielas bures skuvllas, mii sáhtta buoriduvvot (dás berre deattuhit skuvlla váldodoaimma – dan mii dáhpáhuvvá luohkkálanjas ohppiiguin, sin ovddas ja gaskkas)?
- Makkár surggiid doaibmaplánas/ovdánahttinplánas berre dárkileappot iskat, makkár skuvladoaibma surggiid lea deatalaš árvvoštallat kvalitehta dáfus?
- Movt sáhttit plánet árvvoštallanbarggu, maid máhttit dákkár barggus min skuvllas?
- Makkár rolla galgá ovttasbargolávdegottis leat árvvoštallanbarggu oktavuodas, galgá go doaibmat stivrenjoavkun, dahje oktiiveihanjoavkun?

Makkár suorggit?

Ovttasbargolávdegoddi ferte soahpat galgá go ieš evttohit njealljevihtta áššesuorggi maid siskkobealde galgá vuoruhit, vai galget go váhnemat, oahppit ja bargit ieža mearridit dán rabas gažaldahkan. “Makkár surggiid skuvlla doaimmas galgat árvvoštallat?” Jus ovttasbargolávdegoddi mearrida diktít gažaldaga leat rabasin, de sáhtta cealkit juoidá das movt proseassaid berre lágídit, barggu viidodagas ja makkár rolla ovttasbargolávdegottis galgá leat.

Miellahtuid iešguđet joavkkuid digaštallan

Beroškeahhtá das makkár vugiid vállje – iešguđet miellahtut “dolvot ášši” “iežaset joavkkuide”: Ohppiidovddasteaddji ohppiiráđđái/luohkkáráđđái, váhnenovddasteaddji váhnenráđi bargolávdegoddái (VBL:ii), rektor/bargiid ovddasteaddji bargiidjoavkkuide ja politihkalaš ovddasteaddji iežas orgánaide.

Digaštallan ohppiiráđis ja diehtujuohkin ohppiide

Ohppiiráđis lea gulahallanoahpaheadji mii galgá veahkehit ja doarjut sin dán doaimmas. Ohppiidovddasteaddji ferte ášši bidjat áššelistui, ráhkkanit čielggadit ášši ohppiiráđis, ja veahkkin fuolahit ahte olles ohppiidoavku diehtá áššis ja lea mielde ulbmilaš vuogi mielde.

Digaštallan VBL:s ja diehtujuohkin váhniidda

Váhnenovddasteaddjit mitalit VBL miellahtuide. VBL buktá iežas árvalusaid áššái. Muhtun VBL:ain leat aivve luohkkágulahallanolbmot miellahtun. Jus luohkkáváhnenjoavkkut galget searvat bargui dán dásis, de galget luohkkágulahallanolbmot fuolahit doaimma viidáseappot. Jus lea smávva skuvla, de sáhtta leat heivvolaš bovdet Váhnenráđđečoahkkimii. Lea hirbmat deatalaš mitalit váhniidda ahte árvvoštallanbargu lea álggahuvvon, makkár fásat lea jurddašuvvon, barggu áigumuš jna.

Bargiidjoavku digáštallan ja diehtujuohkin

Maiddá bargiide gustojit namuhuvvon kommentárat ášši gieđahallama oktavuodas.

Ovttasbargolávdegotti politihkalaš ovddasteaddji

Politihkalaš ovddasteaddji mitala barggu birra iežas orgánaide. Su bargun lea maiddá gaskkustit politihkalaš signálad ja mearrádusaid skuvlla ovttasbargolávdegoddá.

Áigeguovdilis gažaldagat nuppi (ja várra goalmmat) ovttasbargolávdegotti čoahkkimis

Sullii mánu maŋŋel sáhtta ovttasbargolávdegoddi fas váldit ovdan ášši. Dál sáhtta árvvoštallanbarggu rámmaid hábmet

VVL ávžžuha ohcat rádi ja bagadeami gielddas iešguđet árvvoštallanvugiid ja -reaidduid geavaheami hárrái.

Ohcet veahki gielddas jus háliidehpet geavahit gažaldatskoviid givssideami, čálgoiskkademiid j.ea. birra.

“Antisosiála láhtten” lea doaba mii ferte dárkileappot čilgejuvvot. Ovttasbargolávdegotti miellahtut ja skuvlaservodaga bealit sáhttet leat veahkkin. “Antisosiála láhtten” leat dagut ja miellaguottut mat eai dušše billis earáid ovdii, muhto maiddái iežas ovdii.

- Váhnemat, oahppit ja bargit galget searvat bargui ovttárvosaš ovttasbargoguoibmin – maid dat mearkkaša go galgá “vihkkedallat” beliid árvalusaid?
- Makkár árvalusaid leat eará joavkkut buktán?
- Ledje go sullalaga dahje áibbas iešguđetlágánat?
- Jus leat áibbas iešguđetlágánat, sáhtta go dain ankke gávdat juogalágán oktasaš vuodu?
- Jus buot bealit leat áibbas iešguđet oavvilis, movt sáhtta ovttasbargolávdegoddi dan gieđahallat (jus dákkár barggut leat apmasat beliide, de dáidá buoremus álgit bargguin ja háhkat vásáhusaid – ii ge dušše čuollat bealis)
- Nákce go lávdegoddi ráddjet ja konkretiseret árvvoštallanbarggu?
- Mii lea kvalitehta dovdomearka dan suorggis maid vállje, ja gii galgá leat veahkkin kvalitehta viidáset defineremis?
- Makkár árvvoštallanmetodat leat áigeguovdilát?
- Geat galget leat informántan?
- Goas galgá bargu dahkkot ja gii galgá dan dahkat?
- Makkár doaibma galgá ovttasbargolávdegoddi leat viidáset barggus?
- Movt meannudit bohtosiiguin ja movt muitalit buot beliide (dás dárbbasuvvo plána!)?

Skuvlaárvvoštallan – viiddis ášši

Nugo oaidnit ovdamearkkas dás bajábealde, de lea skuvlaárvvoštallan viiddis bargu, ja leat olu gažaldagat maid ferte čielggadit. Muhto min mielas lea buoret bargat vuđolaččat ovttain stuora áššiin go dušše guoskkaldahttit olu áššiid. Go vuđolaččat bargá de sáhtta maiddái olahit buori geavaheaddje- mielváikkuheami.

Ovdamearka 2: Ovttasbargolávdegoddi meannuda Oahppo- ja bajásšaddanbirrása

Vuodđu

Oahpahuslága kap 9a (§ 9a-1)

“ (...)Buot vuodđoskuvlla ja joatkkaskuvlla oahppit dárbbasit buori fysalaš ja psykososiála birrasa mii ovddida dearvvašvuoda, čálggu ja oahppama.»

I § 9a-3 mii válddahallá psykososiála birrasa, cealká ahte:

“Skuvla galgá aktiivvalaččat ja systemáhtalaččat bargat ovddideama buori psykososiála birrasa, gos juohke ovttaskas oahppi sáhtta vásihit dorvvolašvuoda ja sosiála gullelašvuoda.

Jus oktage skuvlla bargiin, fuomášit dahje balahit ahte oahppi gillá loavkašuhhti sániid dahje daguid dihte nugo mat givssideami, vealaheami, veahkaválddalašvuoda dahje rasismma, galgá son farggamusat iskat ášši ja dieđihit skuvlla jođihangoddái, ja jus lea dárbbaslaš ja vejolaš, ieš njuolga eastadit diekkár daguid.

Jus oahppi dahje váhnen bivdá doaibmabijuid mat váikkuhit psykososiála birrasa, earret eará loavkašuhhti láhttema nugomat givssideami, vealaheami, veahkaválddalašvuoda dahje rasismma, galgá skuvla farggamusat meannudit ášši hálddašanlága ovttaskas áššiin njuolggadusaid meannudeami mielde. Jus skuvla govttolaš áigemearis ii leat bargan áššiin maidege, sáhtta dattege váidit ášši dego juo livččii mearriduvvon ovttaskas áššiin hálddašanlága mielde.”

Buot skuvlla beliin lea ovddasvástádus oččodit oadjebas ja movttidahtti oahppobirrása. Go ovttasbargolávdegoddi váldá ovdan oahppobirrása, de sáhtta dat veahkkin sihkkarastit ahte sihke oahppit, váhnemat ja bargit čielggadit sin iežaset rolla dán barggus. Buori

oahppobirrassa ovddideapmi ohppiid várás, lea juoga maid jámmadit ferte čuovvolit. Vuoruhuvvon erenoamáš ánggiruššan ii leat doarvá. Ovttasbargolávdegoddi sáhtá čuovvolit dán ášši juohke jagi, ja fuolahit ahte dárbbášlaš doaimmat álggahuvvojit.

Ovttasbargolávdegotti čoahkkin

Lea vuogas álgit dainna ahte iská man muddui givssiduvvo skuvllas. Sihke bargit, oahppit ja váhnemat dáidet várohit ja dovdat man muddui givssideapmi dáhpáhuvvá skuvllas. Mii diehtit ahte givssideapmi sáhtá dáhpáhuvvat čihkosis nu ahte rávisolbmot eai fuomáš; ohppiid oainnut leat danne deatalaččat. Ohppiid- ja váhneniskkadeami bohtosat sáhttet leat ovttasbargolávdegoddi buorre vuodđun dán barggu oktavuodas.

Oahppobirrassa vuodul, ferte ovttasbargolávdegoddi addit árvalusaid dasa movt bealit sáhttet ovttasbargat, dat ferte árvalit doaibmabijuid ja árvalit maid ohppiin, váhnemiin ja bargiin sáhtá vuordit dán barggus.

Lávdegoddi sáhtá ráhkadit bargoulbmilevttohusa ja čilget "sávvojuvvon dili" dahje "dákár lea buorre oahppobiras".

Lávdegoddi sáhtá digaštallat movt iešguđet luohkká, oahppit, oahpaheaddjit ja váhnemat sáhttet bargat oahppobirrassa ovdánahtimiin.

Gielda soaitá guovddáš dásis dahje politihkalaš lávdegottiin mearridan oktasaš ánggiruššama buot gieldda skuvllaid várás. Politihkalaš ovddasteaddji ja rektor ferteba dalle čielggadit dan vuodu mii dasa lea mearriduvvon.

Viidáset čuovvoleapmi

Manjelgo lea digaštallojuvvon nu movt dás bajábealde čilgejuvvo, de lea ovddasteddjiin vuodđu viidáseappot bargat "iežaset" joavkkuin. Boahttevaš čoahkkimiin sáhtá ovttasbargolávdegoddi várret áiggi vásáhusaid lonohallamii, árvoštallat lea go muhtun bealli (dahje luohkká) mii dárbbáša veahki čuovvolit, movt bargguin manná jna.

Ovttasbargolávdegoddi sáhtá jođihit ulbmilaš barggu givssideami vuostá. Lávdegoddi sáhtá leat dán barggu stivren- dahje oktiiheivehanjoavkun, ja mearridit ahte buohkat – oahppit ja bargit váldet ovdan ášši luohká oktasaš čoahkkimiin. Ovttasbargolávdegoddi sáhtá maiddái addit muhtun čujuhusaid:

- Jus vároha givssideami dahje ahte muhtun givssiduvvo de galgá dakkaviđe dieđihit
- Givssideami galgá duođas váldit, lea rávisolbmuid (bargiid ja váhneiid) ovddasvástádus juoidá dahkat jus dieđihuvvo ahte muhtun givssiduvvo
- Givssideami ii galgga gierdat
- Ii leat vearrut dieđihit givssideami
- Juohke luohkás galget oahpaheaddji, váhnemat ja oahppit dahkat šiehtadusa das makkár doaibmabijuid álggahit go fuomášit/dáhpáhuvvá givssideapmi

Ovttasbargolávdegoddi dáhttu juohke luohkás raporterema das makkár šiehtadusat leat dahkkojuvvon. Jámma čuovvolan- ja raporterentiinnat mearriduvvojit ovttasbargolávdegotti čoahkkimiin.

Čuovvolanrutiinnat – oktavuodta buot ohppiiguin, váhnemiiguin ja bargiiguin

Ovdamearkkat čájehit ahte ovttasbargolávdegoddi ferte fuolahit rutiinnaid dasa movt oktavuodta iešguđet joavkkuiguin galgá dáhpáhuvvat.

- Ovttasbargolávdegotti váhnemat addet/ožžot árvalusaid VBL:s
- VBL doallá bistevaš oktavuodta luohkkágulahallanolbmuiguin

- Luohkkáguhallanohbmui lea ovddasvástádus juohkit dieđuid ja oččodit luohkkáváhnemiid fárrui
- Ovttasbargolávdegotti oahppit addet/ožžot árvalusaid ohppiitráđis
- Lea ohppiitráđi ovddasteddjiid ovddasvástádus juohkit dieđuid ja oččodit juohke luohká ohppiid fárrui
- Lea maiddái ohppiitráđi ovddasvástádus doalahit oktavuoda luohkáiguin (smávvaskuvlacehkiin) mat eai leat ohppiitráđi miellahtun, ja ovddastit sin.
- Rektor ja bargiid ovddasteaddjit addet/ožžot árvalusaid sin iežaset bargiidjoavkkuin/team:ain
- Lea deatlaš fuolahit beliide dieđuid ja vejolašvuoda mielváikkuheapmái dađi mielde movt skuvlla bargit leat organiserejuvvon
- Politihkalaš ovddasteaddji addá/oažžu dieđuid ja árvalusaid iežas orgánain. Politihkalaš ovddasteaddjit dovđájit bures skuvlla doaimma go leat mielde skuvlla ovttasbargolávdegottis.

Ovdamearka 3: **Ovttasbargolávdegotti meannuda** **Geahččalandoaimmat skuvllas**

Vuođu

Oahpahuslága (§1-4) addá skuvllii vejolašvuoda doaimmahit geahččalandoaimma, náppo spiehkastit lágain ja lánkaásahusain.

VVL oažžu olu jearaldagaid váhnemiin geat ee. lohket iežaset eahpesihkarin das movt ruovttu-skuvlla-ovttasbargu galgá fuolahuvvot go skuvlla oahpahusorganiseren rievdaduvvo, dahje ahte eai dovdda oadjebassan go skuvla rievdata oahpahusa rámmaid. Skuvllat ges dovdet ahte váhnemat leat negatiivat nuppástuhttimiidda. Dákkár nuppástuhttinproseassain eai beasastuva váhnemat duohta ovttasbargoguoibmin.

VVL oaivvilda ahte váhnemat fertejit oažžut buori diehtujuohkima daid geahččalan- ja ovdánahttinbarguid birra maid skuvla háliida álggahit, ee. mii dasa lea duogážin, ulbmila, movt ulbmila olaha, mii rievdá, váikkuhusat ohppiide ja váhnemiidda.

- Ovdalgo geahččalandoaimma ohcan sáddejuvvo dahje ovdánahttinandoaimmat álggahuvvojit, de galget skuvlla ráđđeorgánat leat guorahallan ášši ja dain galgá leamaš vejolašvuolta oahpásmuvvat áššesuorgái.
- Ohppiid ja váhnemiid vuoigatvuolta mielváikkuheapmái galgá fuolahuvvot plánemis, čađaheamis ja evalueremis.
- Bargu galgá jámma árvvoštallojuvvot ja justerejuvvot.

Vuoigatvuolta mielváikkuheapmái nannejuvvo johtočállošis F 1/2002 dalá Oahpahuš- ja dutkandepartemeanttas. Dat cealká maiddái ahte geahččalandoaimma ohcamuš ii dohkkehuvvo jus unnimusat 50 % geavaheaddjejoavkkus ii mieđa dasa.

Ovttasbargolávdegotti čoahttin

Sihke váhnemat, oahppit ja bargit sáhttet ovddidit ášši geahččalandoaimma birra. Vásáhusat čájehit ahte lea dávjá skuvlla jodiheaddji ja bargit geat evttohit, muhto VVL diehtá ahte maiddái váhnemat sáhttet álggahit geahččalandoaimma. Jus okta joavku ovttasbargolávdegottis lea hupmagohtán geahččalandoaimma birra, de ferte farggamusat dan guorahallat ovttasbargolávdegottis.

Dat mii lea čállojuvvon bajábealde "vuođu" nammasaš čuoggá vuolde, sáhtta leat vuođuđun ráhkadit njuolggadusaid daidda čuolmmaide maid ovttasbargolávdegotti galgá digaštallat:

- Mii lea geahččalandoaimma ulbmil?
- Movt galgá evttohus meannuduvvot?
- Leat go eará skuvllat dahkan sullasaš bargguid?
- Movt juohkit dieđuid belliide?
- Movt čuovvolit ja evalueret barggu?
- Makkár ođđa máhtuid dárbbasit?

Lávdegotti miellahtut buktet árvalusaid ja evttohusaid dasa movt ášši galgá gieđahallat dasságo loahpalaš mearrádus dahkko.

Ovdamearka 4: **Ovttasbargolávdegoddi meannuda skuvlla bušeahta**

Ferte leat čielggas makkár rolla ovttasbargolávdegottis lea bušeahttaáššiin ja goas proseassas dat galgá leat mielde.

- Lea go lávdegoddi mielde addimis árvalusaid gildii skuvlla dárbbu birra oažžut bušeahttarámma?
- Lea go lávdegoddi aktiivadit mielde bušeahttaárvalusa ráhkadeamis?

Ovttasbargolávdegoddi ferte oažžut bušeahttaáššiid buori áiggis ovdal meannudeami ja mearrádusa. Ovttasbargolávdegoddi ferte oažžut dieđuid proseassas bušeahttaáššiid oktavuodas ja bagadeami das movt bušeahttaárvalusa lohká ja ipmirda.

- Bušeahtta ferte ovddiduvvot nu ahte buot miellahtut dan ipmirdit!
- Ferte leat čielggas maid iešguđet sisabohto- ja gollopoasta mielddisbuktá (doarvái dárkilit čilgejuvvon).
- Doaibmaplána ja bušeahttaárvalus leat dokumeanttat mat muitalit skuvlla doaimma ja vuoruhemiid birra, lea go dain oktavuoha?
- Ferte ovdamearka dihte leat čielggas mat skuvlla "friddja ruđat" leat, man olu lea bálkkáide várrejuvvon, ja mat leat doaibmaruđat, lea go rektoris ollislaš bušeahttaovddasvástádus" jna.
- Bušeahttaárvalusas galgá leat ákkastallan.
- Árvalus ferte čilget doaimma váikkuhusaid.
- Ferte leat čielggas mas ovttasbargolávdegoddi sáhtta buktit oainnus ovdan. Sáhtta go omd. ovttasbargolávdegoddi addit cealkámuša oahpahusa ja skuvlabeaivvi organiseremis vai seasttášii dahje geavaha ruđaid earaládje?
- Makkár njuolggadusat gustojit ruđaid sirdima dáfus iešguđet poasttaid gaskka?

Vuodđooahpahusa váhnenlávdegoddi (VVL) lea našovnnalaš váhnenlávdegoddi váhnemiid várás geain leat skuvlamánát.

VVL beroštumit:

Ruovttu-skuvlla-ovttasbargu

- Fuolahit váhnemiid beroštumiid skuvlaoktavuođain
- Muitalit movt ruovttu-skuvlla-ovttasbargu doaibmá
- Muitalit movt váhneamat sáhttet doarjut mánáideaset
- Mearridit áššelisttu ja doarjut váhnemiid guovddáš fáttáin dego sisbiras, givssideapmi, váhnenčoahkkimat, skuvlabarggut, j.ea.

www.fug.no – neahttaresursa váhnemiidda geain leat skuvlamánát

Skuvlla ovttasbargolávdegotti miellahtun
© **FUG 2010**

